

Лекція 4/1. Програмно-нормативні і організаційні засади розвитку галузі фізичної культури (1 год.).

КОРОТКИЙ ВИКЛАД ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

План

1. Законодавча база розвитку фізичної культури і спорту в Україні.
2. Державні програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Законодавча база розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Діяльність у сфері фізичної культури в Україні, як і будь-яка інша діяльність в межах держави, регулюється відповідними законами і розробленими на їх підставі підзаконними актами: постановами, указами, рішеннями, програмами, наказами, інструкціями, статутами, положеннями тощо.

Прийняття Верховною Радою України відповідного закону, як правило, супроводжується постановою про порядок введення цього закону в дію. Постановою передбачається створення найнеобхідніших підзаконних актів, які утворюють механізм функціонування прийнятого закону. Інші підзаконні акти складаються державними органами управління різних рівнів і стосуються питань, що належать до їхньої компетенції.

Підзаконні акти не можуть суперечити положенням, викладеним у законі, як і закони не повинні суперечити один одному.

За роки незалежності прийнято понад 170 нормативно-правових актів у сфері фізичної культури та спорту. Це дає підстави констатувати, що зусилля держави спрямовуються на вдосконалення механізмів правового, наукового, організаційного, медичного, інших видів забезпечення функціонування галузі, та приведення їх у відповідність до соціально-політичних, економічних реалій.

На вирішення конкретних питань фізкультурно-спортивної діяльності впливають законодавчі акти економіки, освіти, медицини та інших галузей.

Основним законом для галузі фізичної культури і спорту є закон України «Про фізичну культуру і спорт» режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

Крім цього закону, для сфери фізичної культури важливими є:
- Укази Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (1994), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94> та «Про додаткові заходи щодо державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» (2002), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998/2002>

- розпорядження Президента України «Про розвиток олімпійського руху в Україні» (1992), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/92-%D1%80%D0%BF>;
- Цільова комплексна програма «Фізичне виховання - здоров'я нації» (1998), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963%D0%B0/98>;
- Тести і нормативи для проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України (2016), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0195-17>;
- Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>;
- Постанови Кабінету Міністрів України про підготовку спортсменів України до Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор;
- Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%D1%80>;
- Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту в Україні на період до 2020 року, режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>;
- Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя - здорова нація» (Указ Президента від 9 лютого 2016 року № 42/2016), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.

Із прийняттям законів України «Про місцеве самоврядування» та «Про місцеві державні адміністрації» підвищується роль регіонів у соціально-культурній сфері. Це вимагає чіткого законодавчого розподілу повноважень, відповідальності, розмежування фінансово-економічної бази між загальнодержавними, територіальними і місцевими органами. До підзаконних правових актів належать також рішення галузевих міністерств та відомств, ті, що стосуються питань спортивно-оздоровчої діяльності; перш за все це центральні органи управління тощо.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>), прийнятий 24 грудня 1993 р. Він визначає загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи фізичної культури і спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту.

У законі наголошується, що держава створює умови для правового захисту інтересів громадян у сфері фізичної культури і спорту, розвиває

фізкультурно-спортивну індустрію та інфраструктуру, заохочує громадян зміцнювати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя.

Відповідно до цього державні органи вирішують такі завдання:

- 1) розвиток дитячо-юнацького спорту;
- 2) розвиток серед працездатного населення;
- 3) фізичне виховання і заняття спортом громадян похилого віку та інвалідів;
- 4) створення спортивної інфраструктури, для розвитку масового спорту як в освітніх закладах, так і за місцем проживання;
- 5) будівництво спортивних споруд для розвитку спорту вищих досягнень за основними видами спорту;
- 6) забезпечення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури і спорту;
- 7) підвищення зацікавленості різних категорій громадян до занять фізичною культурою і спортом шляхом пропаганди фізичної культури, спорту і зорового способу життя;
- 8) удосконалення нормативно-правової бази фізичної культури і спорту;
- 9) створення умов для розвитку спорту вищих досягнень, підготовки спортивного резерву.

Управління розвитком сфери фізичної культури і спорту – державно-громадське. Питання державного управління у сфері фізичної культури і спорту розкрито в розділі I (статтях 5 та 6), громадське управління розкрито у розділі II.

Органи державного і громадського управління сфери фізичної культури і спорту мають одну спільну мету і завдання: задоволення індивідуальних та громадських запитів й потреб громадян України у фізичній та спортивній підготовці.

Фізична культура впроваджується у наступні сфери (розділ III Закону):

- у сферу освіти (обов'язкові заняття у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних закладах та закладах вищої освіти здійснюється відповідно до навчальних програм, затверджених у встановленому порядку);

- соціально-побутову (фізкультурно-оздоровча діяльність: за місцем проживання та відпочинку громадян; серед сільського населення; фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація інвалідів; фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань);

- виробничу сферу (фізкультурно-оздоровча діяльність: за місцем роботи громадян; фізична підготовка у Збройних Силах України та інших

військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах).

Рис 6. Державно-громадське управління сфери фізичної культури і спорту

Статтею 42 передбачено присвоєння спортсменам і тренерам спортивних звань та спортивних розрядів з видів спорту, визнаних в Україні.

В Україні присвоюються такі **спортивні звання**:

- заслужений тренер України;
- заслужений майстер спорту України;
- майстер спорту України міжнародного класу;
- гросмейстер України;
- майстер спорту України.

спортивні розряди:

- кандидат у майстри спорту України;
- перший розряд;
- другий розряд;
- третій розряд;
- перший юнацький розряд;
- другий юнацький розряд;

третьої юнацької категорії.

Всі спортивні звання та спортивні категорії присвоюються відповідно до затвердженого Положення про Єдину спортивну класифікацію України з урахуванням пропозицій всеукраїнських спортивних федерацій.

Організаційне, кадрове, фінансове, матеріально-технічне, кадрове та наукове забезпечення діяльності у сфері фізичної культури і спорту розкрито у розділі V Закону України «Про фізичну культуру і спорт», режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

Державні програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні

Цільова комплексна програма «Фізичне виховання - здоров'я нації» затверджена Указом Президента України у 1998 році. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963%D0%B0/98> ;

Цим Указом:

1. Зобов'язано виконками місцевих Рад розробити регіональні програми розвитку фізичної культури.

2. Засновано 100 президентських стипендій для перспективних спортсменів України.

3. Зобов'язано Кабінет Міністрів України:

- вирішити питання про матеріальні винагороди для чемпіонів та призерів Олімпійських ігор, чемпіонів світу, Європи;

- забезпечити фінансування участі збірних команд України в міжнародних змаганнях.

Головною метою Цільової програми є створення необхідних соціально-економічних, нормативно-правових, організаційно-технічних умов щодо підвищення життєздатності сфери фізичної культури і спорту та адаптації її до ринкових відносин.

Основними **завданнями** програми є: зміцнення здоров'я населення на принципах здорового способу життя; посилення впливу фізичної культури на підвищення продуктивності праці та обороноздатності; сприяння економічному і соціальному прогресу; утвердження міжнародного авторитету України.

Найважливішими **напрямами** розвитку фізичної культури Програма стверджує такі:

- фізичне виховання у навчально-виховній сфері;
- фізкультурно-оздоровча робота у виробничій і соціальній побутовій сфері;
- фізична підготовка військовослужбовців;
- фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність серед інвалідів;

- спорт вищих досягнень.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>.

Метою Доктрини є орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах. Важливим положенням цього стратегічного документу є те, що фізична культура розглядається як складова загальної культури, суспільними проявами якої є фізичне виховання та масовий спорт, є важливим чинником здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини. Зазначається, що спорт сприяє досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявленню резервних можливостей організму, формуванню патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави.

Важливим завданням Доктрини є забезпечення оптимальної рухової активності громадян у повсякденній діяльності, подолання недооцінки можливостей фізичної культури у формуванні здорового способу життя та зміцненні здоров'я (передусім серед молоді) та у розв'язанні інших важливих соціально-економічних проблем.

Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%D1%80>

Мета Програми полягає у створенні умов для:

- залучення широких верств населення до масового спорту, популяризації здорового способу життя та фізичної реабілітації;
- максимальної реалізації здібностей обдарованої молоді у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень та виховання її в дусі олімпізму.

Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту в Україні на період до 2020 року, режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>

Метою Програми є визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактору здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та

духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві.

Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя - здорова нація» (Указ Президента від 9 лютого 2016 року № 42/2016), режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.

У Стратегії зазначається, що: «Результати всеукраїнського опитування свідчать, що на початку XXI століття достатній рівень оздоровчої рухової активності (не менше 4 - 5 занять на тиждень тривалістю одного заняття не менше 30 хвилин) мали лише 3% населення віком від 16 до 74 років, середній рівень (2 - 3 заняття на тиждень) - 6%, низький рівень (1 - 2 заняття на тиждень) - 33% населення. Для більшої частини дорослого населення характерною є гіпокінезія. Серед дітей зростає популярність малорухомого способу проведення дозвілля.

Загальновідомо, що ведення населенням здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я є у п'ять разів ефективнішим, ніж лікувально-діагностичні процедури. За інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я, співвідношення витрат і прибутків від виконання програм здорового способу життя становить 1 до 8.».

Метою Національної стратегії є формування у суспільстві умов до оздоровчої рухової активності та здорового способу життя для формування здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі.

Контрольні питання

1. Якими основними законодавчими актами врегульовано діяльність фізкультурно-спортивних організацій?
2. Що ви знаєте про Закон України “Про фізичну культуру”.
3. Що ви знаєте про Цільову комплексну програму “Фізичне виховання – здоров'я нації”?
4. Які проблеми розвитку фізичної культури в Україні вам відомі?
5. Що таке спортивна класифікація і яка її роль у спорті?
6. Що ви знаєте про Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України?
7. Як здійснюється наукове забезпечення галузі фізичної культури і спорту?
8. Як здійснюються інформаційне забезпечення розвитку фізичної культури і спорту?
9. Які складові матеріальної бази фізичної культури?
10. Як здійснюється фінансування розвитку фізичної культури та спорту?

11. Назвіть і охарактеризуйте найвпливовіші міжнародні спортивні організації.